

Tvrdohlavý Turek.

Napsal Julius Verne.

Aut. překlad Ot. Petrov.

Díl I.

KAPITOLA I.

Holandčané v Cařihradě.

Tohoto dne, 16. srpna v šest hodin večer, náměstí Top-Hané v Cařihradě, obvyčejně velmi oživené sem a tam proudícími davy lidstva, bylo tiché, zasmušilé, téměř osiřelé. Kdo by pohlížel sem s vrcholu terraiinu, stupňovitě spadajícího až do Bosporu, ten by byl uviděl krásný obraz, na němž však osoby scházely. Jen několik cizinců se tudy ubíralo, aby rychlým krokem prošli úzkými, špinavými a zablatěnými uličkami, v nichž se toulali žlutí psi a jež vedly do předměstí Péra. Toto jest čtvrt spíše Evropanům vyhrazená, jejíž bílé, kamenné domy vynořují se na návrší malebně z černých krajků cyprů.

Jestliť toto náměstí vždy malebné, — ba i bez pestré strakatice kostýmů, jevícih se na prvních plošinách, — malebné a jakoby naschvál vytvořené pro pastvu očí se svou Mahmudovou mešitou, se svými štíhlými minarety, hezkým vodometem arabského slohu, nyní zbaveným své stříšky, krámy, v nichž prodávají se soubory a cukrovinky tisícových druhů, výklady, přeplněnými dýněmi, smyrenskými melouny, skutarskými brozky a líščicemi se od přeplněných koňů obchodníků s voňavkami a prodavačů růženců — a konečně svým terasovitým pobřežím, k němuž blíží se na sta omalovaných loděk, jejich dvojnásobné veslo pod zkříženými rámečky veslařů spíše se dotýká, než rozhláá modré vody Zlatého Rohu a Bosporu.

Avšak kde dleli v tuto hodinu obyčejní návštěvníci náměstí Top-Hané? Oni Peršané s koketními astrachánskými čepicemi, oni ne bez jakési elegance klátící se šerkové s bohatě záhybovitými suknicemi, oni téměř vždy vojensky oděni Čerkesové, oni Gruzínci, kteří za hranicemi zůstali co do kroje Rusy, oni Arnauti, jejich sluncem osmahlá pleť ukazuje se ve výkrojích jejich vyšívaných kabátů, a konečně Turci, Osmanové, synové staré Byzancie a starého Stambulu... ano! kde ti všichni nyní dleli?

Zajisté, že bychom se na to nesměli otázati oněch dvou cizinců ze Západu, kteří s inkvisitorským pohledem, s noseem zdviženým k oblakům, procházeli se nejistým krokem v této hodině téměř sami na náměstí. Nebyli by věděli, co by odpověděli.

Avšak ještě více. Ve vlastním městě, na druhé straně přístavu byl by chodec zpozoroval též klid a totéž zpuštění. Na druhé straně Zlatého Rohu, mezi starým se, railem a přístavištěm Top-Hané na pravém břehu, spojeném třemi lodními mosty se břehem levým, zdál se celý amfiteatrální Cařihrad býti pohlížen ve spánek. Což tedy nebděl nikdo v paláci Seraj-Burau? Což nebylo více věřících, hodlů, poutníků v mešitách Ahmeda, Bajezidiéha, Svaté Žofie, Sulejmanky? Což odpočíval snad netečný hlídač věže Séraskieraty dle příkladu svého kollegy na věži galatské, ačkoli oba byli ustanoveni k tomu, by pozorovali, zda nevznikl nějaký z četných požárů v městě? Ba, i věčný pohyb v přístavu zdál se býti poněkud ochlablý, vzor své flotily rakouských, francouzských a anglických korábů, loděk a parních šlapů, tisíce se u přístaviště mostů a domů, jejich základy omývaly vlny Zlatého Rohu.

Byli-li to onen tolik vychvalova-

ný Cařihrad, tento sen Orientu, zbudovaný vůlí Konstantína a Mohameda II.? Tuto otázku kladli si oni dva cizinci, kteří bloudivi po náměstí; a neodpověděli-li si na ni, nebyla toho příčina snad neznámost zemského jazyka. Ovládali řek tureckou dostatečně; jeden, poněvadž již po dvacet roků užíval jí v obchodní korespondenci, a druhý, poněvadž zastával často u svého pána tajemníka, ač byl u něho vlastně jen jako pouhý sluha zaměstnán.

Byli to dva Holanďané, pocházející z Rotterdamu, Jan van Mitten a jeho sluha Bruno, jež byl zvláštní osud právě až na nejvzdálenější evropské hranice zahnal. Van Mitten, — každý ho zná, — jest muž as pět neb šestačtyřicetiletý, dosud blondýn s blankytně modrými očima, žlutými lícoisy a kůží bradou, bez kníru, s červenými lícemi, s noseem poněkud krátkým v poměru k obličejí, s hlavou dosti silnou a širokými plecemi. Postava jeho jest nadprůměrná s tloustnoucím břichem a s nohama spíše důkladnými nežli elegantními. — V celku má vzezření poctivce, nezapírajícího zevnějškem svou vlast.

Snad zdál se býti Van Mitten, co se jeho duševních vlastností týkalo, trochu chabě letory. Příkladně nepopíratelně k onomu druhu lidí, již jsou povahy mírné a družné, vystřihajíc se vši hádky, jsouce pohotově ustoupiti v každém ohledu, — tedy méně způsobilí rozkazovati než poslouchati, osoby to tiché, flegmatické, o nichž se všeobecně praví, že neznají žádné vůle, ač oni se domnívají o opaku. Proto nejsou zrovna nejhoršími. Jedinkráte, ale zcela jedinkráte za svého života, Van Mitten, hnán jsa až do krajnosti, zabředl se do hádky, jejíž následky byly nejvážnější. Onoho dne opustila jej jeho holubičí povaha úplně, avšak hned se mu zase vrátila. Byl by zajisté lépe učinil, podrobiv se, a jistě že by se nerozpakoval tak učiniti, kdyby byl tužil, co mu budoucnost uchystala. Nesluší se však, abychom napřed zasahovali do události, o nichž nás toto vypravování poučí.

„Nuže, můj pane?“ pravil k němu Bruno, když oba dospěli na náměstí Top-Hané.

„Nuže, Bruno?“

„Tak jsme tedy v Cařihradě?“

„Ano, Bruno, v Cařihradě, totiž na několik tisíc mil od Rotterdamu!“

„Míníte konečně,“ tázal se Bruno, „že jsme dosti vzdáleni Holandska?“

„Nemohl bych nikdy říci, že jsme odtamtud přišli vzdáleni!“ odvětil Van Mitten polohlasně, jakoby bylo Holandsko tak na blízku, že by jej mohlo zaslechnouti.

Van Mitten měl v Bruuovi věrně oddaného služebníka. Tento dobrý muž podobal se tělesně poněkud svému veliteli, — alespoň tolik, mnoho-li mu toho jeho uctivost dovolovala. Bylo to snad zvykem, že žili pospolu již drahá léta. Po dvacet roků neodloučili se snad ani na den ode sebe. Byli-li Bruno v domě u něho než přítel, byl zase přece jen více než pouhý sluha. Konal svou službu rozumně, methodicky a neostýchal se udíleti i rady, jež byly Van Mittenovi nejednou prospěšné, neb vysloviti všechny jež jeho pán rád přijímal. Co jej nejvíce dardilo bylo to, že tento uposlechl vždy rozkazů koho-
koliv, a až by dovedl opřiti se

vůli jiných, zkrátka, že nebyl povahy.

„To vám přinese neštěstí!“ opakoval mu často, „a mně při té příležitosti též!“

Dlužno připojiti, že Bruno, tehdy čtyřicetiletý, byl povahy usedlé a nenáviděl z celé duše změny místa. Při podobné námaže znepekokuje se tělesná rovnováha, člověk se utírá, hubne a milý Bruno, máje ve zvyku každý týden se vážit, dbal pečlivě o to, aby nepozbyl na statnosti. Když vstoupil do služeb Van Mittenových, neobnášela váha jeho ani sto liber. Byl tehdy na Holanďana až hanba hubený. Leč netrvalo to ani rok a díky výtečnému pořádku v domě, přibýlo mu o 30 liber a mohl se již všude představit. Za oněch stosedmadesát liber, jež nyní vážil, jakož i za výtečné vzezření měl jen svému pánu co děkovati, neboť se podobal alespoň dobré polovici svých krajanů. Třeba však býti skromným, z kteréžtožto důvodu ponechával si dovršení dvou set liber na stará kolena.

V celku ina k domu, k svému rodišti, ku svému kraji, rozkládajícímu se u Severního moře, nebyl byl se Bruno bez vážných příčin odhodlal opustiti své bydliště na kanále Nieuwe-Havenu, ani to dobré Rotterdam, jež v jeho očích bylo prvním městem holandským, ani své Holandsko, jež mohlo dobře býti nejkrásnějším královstvím na světě.

Ano, zajisté, leč není také nepravdou, že Bruno dlel tohoto dne v Cařihradě staré Byzancie a ve Stambulu Turků — ve hlavním městě říše otomanské,

Avšak, kým vlastně byl Van Mitten? — Byl to bohatý kupec rotterdamský, velkoobchodník s tabákem, mající vždy hojně zásoby nejlepších výrobků z Havany, Marylandu, Virginie, Varinasu, Portorica a speciálně z Macedonie, Syrie a Malé Asie.

Po dvacet roků činil Van Mitten značné obchody tohoto druhu s firmou Kéranab v Cařihradě, jež zasílal svůj vyhlášený a zaručený tabák do všech pěti dílů světa. Při tak čilé korespondenci s touto důležitou písařnou naučil se Holanďan úplně jazyku tureckému, totiž osmanlijakému, jehož se v celé říši užívá, tak že mluvil plynule turecky jako nějaký pravý poddaný sultána neb ministr Emir-el-Mounemnin, či komthur Věhicích. Odtud též plynulo, že se sympatie ku svému pánu a jsa zasvěcen do všech jeho záležitostí vyznal se Bruno v turečtině neméně než sám pán.

Ostatně tyto dva podivínové usnuli se, že budou za svého pobytu v Turecku mezi sebou pouze turecky hovořiti. A skutečně, mohli býti, až na svůj oděv, považováni za dva turecké domorodce. To líbilo se Van Mittenovi, ač protivilo se to nemálo Brunovi.

A přece sebezapíral se věrný sluha tak dalece, že každého rána škal ku svému pánu:

„Efendum, emriniz né dir?“

Což znamená: „Pane, čeho si přejete?“

Náčez mu tento v dobré torčíně odpověděl:

„Sitrimi, pantalounymi fourtcha.“ Což opět znamená: „Vykartáčuj můj kabát a spodky.“

Z tohoto předcházejícího každého pochopí, že nepotřeboval být Van Mitten a Bruno v nesnázi při svých pocházkách v rozsáhlém Cařihradě. Předně uměli oba dobře turecky a pak byli si jisti přátelským uvitáním v domě Kéranabově, jež vykonal již jednou cestu do Holandska a díky zákonu sblížení se nestejných povah, uzavřel přátelství se svým obchodním přítelem z Rotterdamu. To byl též nejhlavnější důvod, proč napadlo Van Mittenovi, když byl Rotterdam opustil, aby se uchýlil do Cařihradu, a proč Bruno,

necht' tomu bylo jakkoliv, sebezapíral se, aby jej mohl provázeti, a proč konečně obadva nyní bloudivi na náměstí Top-Hané.

Nicméně počalo se v tuto pokračující hodinu ukazovati několik chodců, ale byli to spíše cizinci než Turci. Jen asi tři poddaní sultánovi procházeli se hovofice, a majitel jedné kavárny v pozadí náměstí jal se bez velkého spěchu dosud osiřelé stoly rovnati.

„Ani ne za hodinu,“ pravil jeden z Turků, „zapadne slunce za vodami Bosporu a pak...“

„A pak,“ odvětil druhý, „budeme moci jísti, píti a hlavně kouřiti dle libosti!“

„Trváť trochu dlouho tento půst Ramazan!“

„Jako všechny posty!“

Oni dva cizinci však, kráčejece právě kolem kavárny, vyměnili toto mínění:

„Jak podivní jsou tito Turci!“ pravil první. „Věru, cestující, jež navštívil by Cařihrad v tomto nudném postě, odnesl by si odtud špatný dojem o hlavním městě Mohameda II.“

„Hm,“ odušil druhý, „Londoně v neděli též veselejší! Postí-li se Turci ve dne, vynahrajují si to v noci a při ráně z děla, jež oznámí západ slunce, přijmou ulice na se své obyčejné vzezření za vůně pečení, nápojů, koufe čibuků a cigaret.“

Tito dva cizinci měli as pravdu, neboť v téže okamžiku volal kavárník na svého číšníka:

„Nechť jest vše pohotově! Za hodinu nahrne se sem tolik postivších se, že nebudeme věděti, koho dříve vyslechnouti!“

Na to pokračovali oba cizinci v dalším hovoru, řkouce:

„Nevím, ale zdá se mi, že jest zajímavější pozorovati Cařihrad v období Ramazanu! Je-li den smutný, mrzutý, pláčtivý, jako Popeleční středa, za to jsou noci vesele, hlučné, bezuzdné, jako masopustní úterky!“

„Skutečně, toť pravý opak.“

A zatím, kdy vyměňovali tuto poznámku, Turci na ně závistivě pohlíželi.

„Jak šťastni jsou tito cizinci!“ řekl jeden z nich. „Mohou píti, jísti a kouřiti, je-li jim libo.“

„Nepopíratelně,“ odušil druhý, „ale v tuto chvíli nenalezli by nikde ani jedině škopové žebírko, ani kuřecí stehánko s rýží ani koláč z baklavy, ba ani skrojek dýně neb okurky...“

„Poněvadž nevědí, kde nalézají se dobré prameny. Několika piastry lze vždy nalézt povolně prodavače, již byli Mohamedem dispensováni!“

„Allah,“ řekl na to jeden z Turků, „mé doutnky drobí se mně v kapse a není řečeno, že ztratil bych rád za několik para latakí!“

A nehledě k tomu, že neprozřetelně dopouští se nepřístojnosti, nedodržíje předpisy své víry, vynal tento věřící cigaretu, zapálil ji a vtáhl do sebe rychle dva neb tři doušky.

„Dej pozor!“ řekl mu jeho druh. „Šel-li by kolem nějaký houževnatý uléma, tak bys...“

„Dobrá, spokojím se tedy pouze spolknutím svého dýmu a on neuvídí ničeho!“ zněla odpověď druhého.

A oba pokračovali ve své promenádě po náměstí, pak po soušedních nlicích, vedoucích až do předměstí Péry a Galaty.

„Skutečně pane,“ zvolal Bruno, rozhlížeje se na pravo i na levo, „jest to podivné město! Co jsme opustili svůj hotel, neviděl jsem než stíny, fantomy Cařihradů! Vše spí v ulicích, na náměstích, ba i ti vychrtli žlutí psi, již se ani nepozvednou, aby se člověku zakousli do lýtků! Ale, ale, vzdor všemu, co cestovatelé vypravují, nikdo nemá z cestování zloha nic, což ovšem jest mrzuté. Naše dobré město Rotterdam a ředá

mračna našeho starého Holandska jsou mně věru milější!“

„Můj strpení, Bruno,“ odvětil klidný Van Mitten. „Jsme zde teprve několik hodin. Doznávám však, že není to nikterak onen Cařihrad, jak jsem si ho představoval. Myslí jsem si, že octneme se v plném Orientu, v jednom ze stů „Tisíc a jedné noci“ a zatím jsme zde uvězněni...“

„V ohromném klášteře,“ doložil Bruno, „usproštěd lidí smutných jako samotářští mniši.“

„Můj přítel Kéranab nám vysvětlí, co to znamená!“ byla odpověď Van Mittenova.

„Kde však jsme vlastně nyní?“ ptal se Bruno. „Které jest to náměstí? Které nářečí?“

„Nemýlím-li se,“ odušil Van Mitten, „jsme na náměstí Top-Hané, na konci Zlatého Rohu. Zde hled' Bospor, jež svlažuje břehy Asie a na druhé straně břehu může spatřiti cíp Sérailu a turecké město, jež se nad ním vypíná.“

„Sérail!“ zvolal Bruno. „Jakže! Zde jest palác sultánův, v němž bydlí se svými osmdesáti tisíci odaliskami?“ — „Osmdesát tisíc, to jest mnoho, Bruno! Myslí, že jest to příliš, ba i pro Turka! V Holandsku, kde má člověk jenom jednu ženu, bývá někdy dosti nesnadno, aby měl pokoj ve své domácnosti!“ — „Dobře, dobře, pane! Nemluvme o tom! Mluvme o tom co možná nejmenší!“ — Na to obrátiv se k stále ještě liduprázdné kavárně, pravil Bruno: „Ať, zdá se mi, že jest zde nějaká kavárna. Jsme příliš vysíljeni cestou z předměstí Péra! Turecké slunce hřeje jako jícen pece a nedivil bych se, kdyby můj pán nepocítil potřebu občerstvení.“

„Tím chceš říci, že máš žízeň,“ odvětil Van Mitten. „Nuže, dobře, vstupme do této kavárny.“ A oba usedli ku stolk, stojícímu před průčelím tohoto závodu.

„Cavadži!“ zvolal Bruno, klepaje po evropsku na stolec. Nikdo se neobjevil. Bruno zavolal nyní hlasitěji. Majitel kavárny ukázal se v pozadí místnosti, ale nikterak nechvátil, aby přišel k hostům.

„To jsou cizinci,“ zabručel, spatřiv oba návštěvníky seděti za stolkem. „Myslí si skutečně, že...“ Konečně se přiblížil. — „Cavadži, přineste nám čerstvé třešňové limonády!“ objednával Van Mitten.

„S ranou z děla!“ odušil kavárník. — „Jakže, třešňovou limonádu s ranou z děla?“ zvolal Bruno. „To, holečku kavárníku, ne, ale s mátou, s mátou!“

„Nemáte-li třešňovou limonádu,“ žádal znovu Van Mitten, „dejte nám sklenici růžového rahtlokumu. Doufám, že bude výborná!“ — „S ranou z děla!“ odušil kavárník podruhé, pokrčiv rameny. — „Co chce stále těmi svými ranami z děla?“ tázal se Bruno svého pána. — „Hleďte,“ mínil vždy srovnalivý Van Mitten, „nemáte-li rahtlokum, dejte nám šálek moky nebo nějaký sorbet... cokoli vám bude libo, příteli.“ — „S ranou z děla!“

„S ranou z děla?“ opakoval Van Mitten. — „Dříve ne!“ děl kavárník. A beze všech okolků vrátil se do své kavárny.

„Pojďme, pane,“ řekl Bruno, „opustíme mizernou tu boudu. Vzte toho tureckého tařkafe, jež vám sanými ranami z děla odpočívá.“ — „Pojď, Bruno,“ odvětil Van Mitten. „Nepochybně nalezneme nějakého jiného, moudřejšího kavárníka.“ a oba vrátili se na náměstí. „Rozhodně, pane, bylo by na čase, abychom se sešli s vaším přítelem, urozeným Kéranabem,“ pravil Bruno. „Kdyby byl ve své písárně, aspoň bychom nyní věděli, na čem vlastně jsme.“

„Ovšem, Bruno, ale můj jenom strpení. Bylo nám řečeno, že jej nalezneme na tomto náměstí...“ pokračoval.